

---

10. KRIMINALITA

O čem je mapový oddíl KRIMINALITA?

Kriminalita sice patří k závažným společenským jevům, ale v Česku existuje jen málo děl, které by se jí věnovaly a zaměřily se na vývoj kriminality v čase. Cílem mapového oddílu je proto seznámit čtenáře s alespoň základními trendy ve vývoji registrované kriminality.¹ Jednotlivé mapové listy se zaměřují jak na pachatele trestné činnosti, jejich věkovou strukturu i strukturu jimi spáchaných trestných činů, tak na samotné trestné činy a jejich strukturu. Větší pozornost je věnována hlavním druhům trestné činnosti, kriminalitě násilné, majetkové, mravnostní a hospodářské.

Kriminalita je úzce provázána s řadou dalších jevů a témat, z nichž některá jsou rovněž součástí atlasu. Významně ji ovlivňuje sociální i fyzické prostředí, které ačkoliv je v atlase hodnoceno pouze na úrovni okresů, tak poskytuje alespoň obecnější základní informaci. Je tak možné úroveň kriminality porovnat s ekonomickou situací, mobilitou, věkovou strukturou, úmrtnostními podmínkami, vzdělaností či kvalitou bydlení. Přičemž u některých ukazatelů je nezbytné sledovat více možných linií, např. kriminalita je často spojována s ekonomickou situací v regionu, a to jak v případě špatné ekonomické situaci (např. vysoké nezaměstnanosti, která může vyvolat potřebu zajistit si finance jinou než legální cestou), tak v případě dobré ekonomické situace (vysoká koncentrace financí v různých podobách přitahuje trestnou činnost).

Co znázorňují mapy?

Kapitola čerpá ze dvou základních zdrojů dat o kriminalitě. První mapový list vychází z justičních dat, která se zaměřují na pachatele trestné činnosti. Pro druhý a třetí mapový list jsou zdrojem data od Policie ČR, resp. veřejné bezpečnosti v případě dat z 60. a 70. let 20. století. Kvůli odlišným zdrojům nelze data jednoduše přímo porovnávat a mohou vykazovat odlišné hodnoty. Zároveň jsou policejní data dostupná na úrovni okresů, kdežto starší justiční data pouze na úrovni krajů (novější data lze na vyžádání získat i v detailnějším členění). Mapové listy dále využívají data za obyvatelstvo ze sčítání lidu a data za mobilitu z pohybů obyvatelstva.

První mapový list se zaměřuje na pachatele trestných činů. Mapy na levé straně znázorňují počet pachatelů trestných činů ve třech obdobích, ve 20. letech a na konci 60. let 20. století a v současnosti. Mapa ze současného období zároveň informuje o struktuře pachatelů podle

---

¹ Registrovanou kriminalitou je myšlena kriminalita nahlášená – evidovaná policejními složkami.

věku a pohlaví. Mapy na pravé straně ukazují vývoj počtu pachatelů trestných činů proti majetku a vybraných trestných činů proti osobě od konce 60. let 20. století do současnosti.

Druhý mapový list se soustředí na strukturu kriminality. Na úrovni okresů znázorňuje míru kriminality (počet registrovaných trestných činů na 1000 obyvatel starších 15 let) a zároveň základní strukturu kriminality: obecnou (tvořená násilnou, mravnostní, majetkovou a ostatní kriminalitou) a zbylou kriminalitu. Podrobnější struktura rozlišující krádeže prosté a vloupáním, ostatní majetkovou, násilnou, hospodářskou a ostatní kriminalitu je na úrovni krajů znázorněna v 90. letech a v současnosti. Mapový list doplňuje komentovaný graf zobrazující vývoj počtu trestných činů a trestných činů se známým pachatelem od roku 1946.

Třetí mapový list se zaměřuje na vybrané druhy trestné činnosti. Větší pozornost je věnována násilné a majetkové kriminalitě, jejichž stav je zobrazen vždy pro 60. a 90. léta 20. století a po roce 2010. U mapy ze současnosti je znázorněna podrobná struktura daného druhu kriminality. U násilné kriminality je ve starších dvou obdobích upozorněno zejména na trestné činy loupeže a úmyslného ublížení na zdraví, u majetkové kriminality zas na krádeže prosté a vloupáním. Mapový list doplňují mapy porovnávající mravnostní a hospodářskou kriminalitu v 90. letech 20. století a v současnosti.

Co říkají mapy?

Při interpretaci map kriminality je nezbytné brát v úvahu kontext dobového vývoje a rovněž metodické změny, mezi které patří nejen nově vzniklý zákoník (od roku 2010), ale i další změny jako věková hranice trestní odpovědnosti či finanční hranice pro majetkové trestné činy (více např. Marešová a Scheinost 2001, Jíchová a Nemeškal 2015a, b aj.). Důležité je rovněž zmínit, že se jedná o registrované (evidované) trestné činy, tedy ty, které byly nahlášeny policejním složkám.

I přes řadu problémů, se kterými je interpretace spojena, lze zmínit některé trendy vývoje, kromě snižování počtu trestných činů od vrcholu v roce 1999 pak např. změnu struktury trestné činnosti. Při porovnání situace v 90. letech a v současnosti je zřejmé, že klesá podíl majetkové trestné činnosti a naopak roste podíl hospodářské a zejména ostatní a zbývající kriminality. Tento trend souvisí s měnícími se podmínkami pro páchaní trestných činů, od rozšíření platebních karet, přes kyberkriminalitu až po řešení hospodářských trestných činů z 90. let. Více o souvislostech a vývoji kriminality v 60. letech např. Karabec (1973), v 90. letech např. Bartoňová (1996), dále pak Jíchová a Nemeškal (2015a,b).

Mapy ukazují nejen prostorovou diferenciaci rozložení trestné činnosti a pachatelů v rámci sledovaných období, ale i odlišný vývoj okresů či krajů. Ve všech obdobích patří mezi oblasti nejzatíženější kriminalitou severní Čechy, hlavní město Praha a Ostravsko. Na druhou stranu se úroveň kriminality v řadě moravských okresů snižuje. Zlepšující se vývoj vykazují i jižní Čechy, ovšem ne v případě násilné kriminality, jejíž úroveň se zde na rozdíl např. od Prahy zvýšila. Majetková kriminalita se od 90. let poměrně výrazně snížila, nejvyšší úroveň zůstává

na severu Čech a v největších městech (Praha, Brno, Ostrava), která tento druh kriminality tradičně přitahují a vykazují vyšší podíly např. kapesních krádeží či krádeží spojených s auty. Odlišné prostorové vzorce mají mravnostní a hospodářská kriminalita. Zatímco hospodářská kriminalita je více vázaná na socioekonomické prostředí, dostatečný počet vhodných objektů trestné činnosti, tak kriminalita mravnostní se více váže na sociální prostředí okresů.

Zdroje a doporučená literatura

- BARTOŇOVÁ, D. (1996): Regionální diferenciacie sociálně-demografických znaků obyvatelstva. In: Hampl, M. a kol.: Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha, s. 127–154.
- JÍCHOVÁ, J., NEMEŠKAL, J. (2015a): Kriminalita v Česku. Specializovaná mapa. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Dostupné na atlasobyvatelstva.cz/historie.
- JÍCHOVÁ, J., NEMEŠKAL, J. (2015b): Struktura kriminality v Česku. Specializovaná mapa. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Dostupné na Atlasobyvatelstva.cz/historie.
- KARABEC, Z. (1973): Vývoj kriminality v ČSSR. Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, Praha, 279 s.
- MAREŠOVÁ, A. (2014): Latentní, černá, temná a šedá kriminalita – co tyto pojmy označují a o čem vypovídají? Příspěvek na semináři Alternativní způsoby sběru dat o kriminalitě, Praha, 6. 11. 2014.
- MAREŠOVÁ, A., SCHEINOST, M. (2001): Trendy kriminality v ČR z pohledu roku 2000. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 37, č. 1, s. 23–41.

---

10. KRIMINALITA

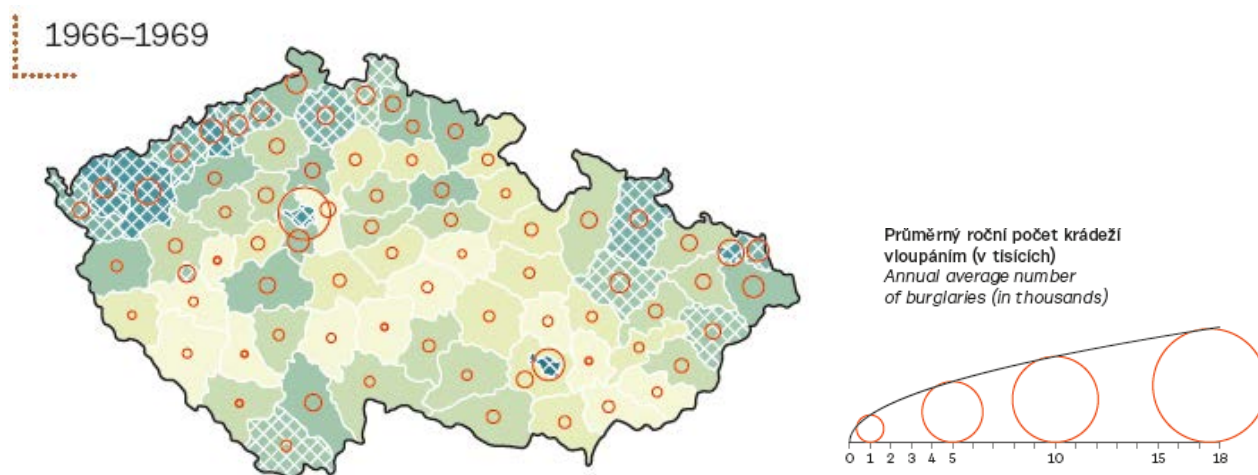
Úlohy

1. ÚLOHA – Majetková kriminalita

Majetková kriminalita tvoří značnou část celkové kriminality, u některých okresů až 75 %. I z tohoto důvodu se podrobněji dělí na krádeže prosté (např. kapesní krádeže, krádeže aut), krádeže vloupáním (vloupání do bytu, do obchodu apod.) a ostatní majetkové trestné činy. Majetkové kriminalitě se přímo věnují tři mapy nacházející se na pravé straně třetího mapového listu, pro zpracování úlohy ale můžete využít i mapy na druhém mapovém listu.

- Jak se vyvíjela míra majetkové kriminality od 60. let do současnosti v jednotlivých okresech? Zamyslete se, co vše mohlo tento vývoj ovlivnit. [*míra majetkové kriminality = počet majetkových trestných činů (ve vybraném území) na 1000 obyvatel starších 15 let (ve vybraném území)*]
- Na mapě znázorňující majetkovou kriminalitu v současnosti (třetí mapový list) si prohlédněte strukturu majetkové kriminality u jednotlivých okresů. Najdete významné rozdíly v podílu trestných činů spadajících pod krádeže prosté (žluté a oranžové kategorie) a pod krádeže vloupáním (zelené kategorie)? Jak se liší např. Praha, Brno či Ostrava od okresů kraje Vysočina? Proč myslíte, že se liší?

Obrázek 1: Majetková kriminalita v Česku v letech 1966–1969

Zdroj: Jíchová (2017)

2. ÚLOHA – Násilná kriminalita

Podíl násilné kriminality na celkové kriminalitě v Česku nedosáhl ve sledovaném období 2010–2013 ani 6 %. Přesto může být vliv páchaného násilí na kvalitu života, pocit bezpečí daleko významnější než u jiných druhů trestné činnosti. I to je jeden z důvodů, proč je důležité ji sledovat. Projděte všechny mapy z mapového oddílu kriminalita, které se týkají násilné kriminality, a zodpovězte následující otázky:

- Jak se vyvíjela úroveň násilné kriminality od 60. let 20. století do současnosti? Liší se okresy, které jí byly více zatíženy dříve a v současnosti? Zamyslete se, proč jsou některé okresy zatíženy násilnou kriminalitou více a jiné méně. Co si myslíte, že ovlivňuje spáchání násilných trestných činů? Co se změnilo oproti situaci v 60. letech?
- Vyberte si na mapě znázorňující násilnou kriminalitu v současném období (na třetím mapovém listu) pět okresů, které mají vysokou míru násilné kriminality, a pět, které mají tuto míru nízkou. Porovnejte jejich strukturu násilné kriminality. Liší se? Je rozdíl mezi počtem a podílem loupeží u Vámi vybraných okresů v 90. letech a v současnosti? Pokud ano, co jej mohlo ovlivnit?
- Porovnejte data za pachatele násilné kriminality (první mapový list) a trestné činy násilné kriminality (třetí mapový list). Liší se vývoj v čase? Jak a proč?

Obrázek 2: Násilná kriminalita v severních Čechách v letech 2010–2013 (výřez)

Zdroj: Jíchová (2017)

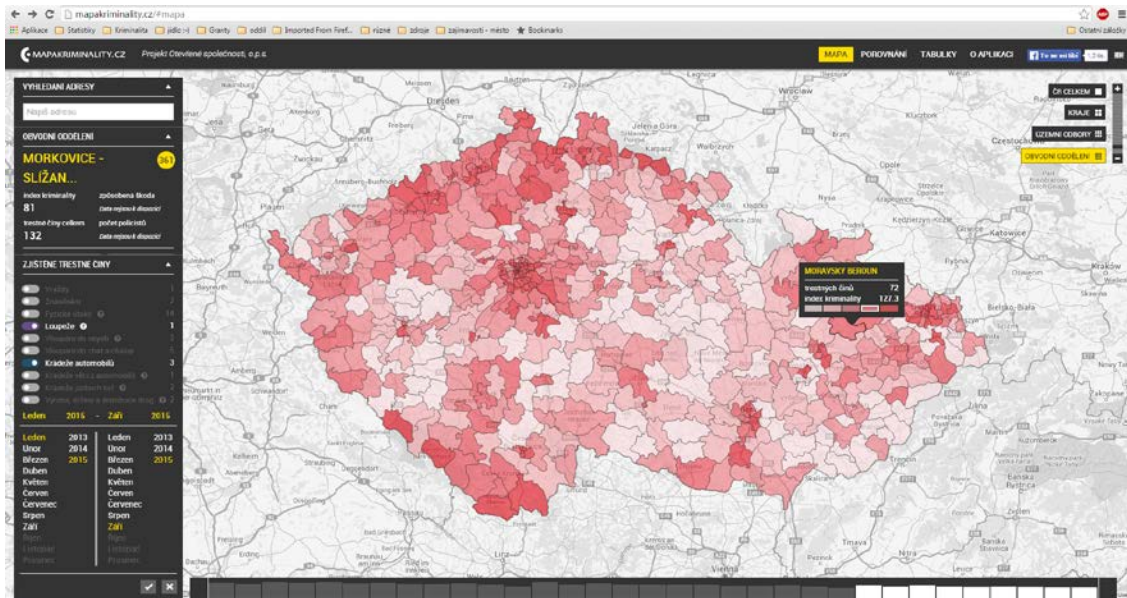
3. ÚLOHA – Analýza kriminality v okresech Česka

Webový portál mapakriminality.cz zpřístupňuje data za kriminalitu široké veřejnosti, a to včetně možnosti porovnání jednotlivých obvodních oddělení i územních odborů. Mimo jiné od ledna 2013 také umožňuje znázornit data za kriminalitu podle měsíců. Nejdříve si projděte webovou aplikaci, v pravém horním rohu najdete odkaz „O aplikaci“ i video návod, jak mapu používat. Následně vyzkoušejte:

- Vyberte si kraj, který Vás zajímá, a zkoumejte vývoj vybraných trestných činů v jednotlivých letech. Následně si z daného kraje vyberte dva okresy a ty porovnejte. Jak se liší struktura trestné činnosti v nich páchané? Liší se s průměrem za kraj? Co může rozdíly ovlivnit? Liší se údaje na webu s mapami v atlase? Pokud ano, tak proč?

- Vyberte si pět okresů, jeden násilný trestný čin (např. loupež) a jeden majetkový trestný čin (např. krádeže automobilů). Jak se liší rozložení těchto trestných činů v průběhu roku? Liší se mezi okresy? Co může rozdíly ovlivnit?

Obrázek 3: Webový portál mapakriminality.cz

Zdroj: mapakriminality.cz (2016)

4. ÚLOHA – Kriminalita v souvislostech

Kriminalita souvisí nejen s mnoha dalšími jevy, ale i se strukturou a složením obyvatelstva. Některé souvislosti ale mohou být „náhodné“, je proto potřeba vždy diskutovat, zda je v daném případě souvislost relevantní či ne. Zkuste ověřit, zda souvisí kriminalita s nezaměstnaností, úmrtností a vzdělanostní strukturou v Česku.

- Kriminalita bývá často dávána do souvislosti s ekonomickou strukturou obyvatelstva, zejména pak s podílem nezaměstnaných. Porovnej okresy, které jsou nejzatíženější kriminalitou (druhý mapový list, pravá strana) s těmi, kde je největší nezaměstnanost (7.2 *Struktura zaměstnanosti*, pravá strana). Lze potvrdit, že tam, kde je vysoká úroveň nezaměstnanosti, je i vysoká úroveň kriminality? Které okresy se naopak vymykají a proč?
- Obdobně bývá poukazováno na souvislost mezi špatnými úmrtnostními poměry a kriminalitou. Porovnej mapy ze 60. let a ze současnosti u kriminality a úmrtnosti (můžete porovnat různé mapy ze současného období z mapového oddílu 5. *Úmrtnost*, např. kojeneckou úmrtnost, úmrtnost ve věku 65 let a více, úmrtnost podle příčin úmrtí). Platí, že je v okresech s horšími úmrtnostními poměry i vyšší kriminalita? Zdůvodněte svá zjištění.
- Vzdělanostní struktura bývá rovněž spojována s kriminalitou. Myslíte si, že může souviset podíl osob s vysokoškolským vzděláním či naopak základním vzděláním

s úrovní kriminality? Zkuste svůj názor ověřit na datech a porovnejte mapy kriminality z druhého a třetího mapového listu s mapami na mapovém listu 9.2 *Základní a vysokoškolské vzdělání*. Můžete porovnávat nejen stav v 60. a 90. letech 20. století a v současnosti, ale rovněž se zaměřte na různé druhy kriminality.

Zdroje

JÍCHOVÁ, J. (2017): Kriminalita. In: Ouředníček, M., Jíchová, J., Pospíšilová, L. (eds.): Historický atlas obyvatelstva českých zemí. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 101–107.

KÁŽMER, L. (2017): Úmrtnost. In: Ouředníček, M., Jíchová, J., Pospíšilová, L. (eds.): Historický atlas obyvatelstva českých zemí. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 49–56.

SVOBODA, P. (2017): Struktura zaměstnanosti. In: Ouředníček, M., Jíchová, J., Pospíšilová, L. (eds.): Historický atlas obyvatelstva českých zemí. Ekonomická struktura, mapový list 7.2. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 74–75.

ŠPAČKOVÁ, P. (2017): Základní a vysokoškolské vzdělání. In: Ouředníček, M., Jíchová, J., Pospíšilová, L. (eds.): Historický atlas obyvatelstva českých zemí. Sociální status, mapový list 9.2. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 94–95.

Webový portál Mapa kriminality. Online dostupné: mapakriminality.cz.